

Kortelė:

943787_RegNr_I-2965-394/2014

<http://www.infolex.lt/tp/943787>

Administracinė byla Nr. I-2965-394/2014

Teismo proceso Nr. 3-64-3-02423-2014-4

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2.; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. gruodžio 9 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėja Jarūnė Sedalienė,

sekretoriaujant Jolantai Miežienei,

nedalyvaujant pareiškėjui E. R.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo E. R. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė:

Pareiškėjas E. R. (toliau – pareiškėjas) kreipėsi į teismą su skundu (2-6 b. l.), prašydamas priteisti iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamo Šiaulių tardymo izoliatoriaus (toliau – ir Atsakovas, Šiaulių TI), 50 000 Lt neturtinės žalos atlyginimo. Pareiškėjas skunde nurodė, kad ryšium su laisvės apribojimu buvo laikomas Šiaulių tardymo izoliatoriuje nuo 2013-10-30 iki 2014-05-07, pažeidžiant galiojančius teisės aktus, perpildytose kamerose, neatitinkančiose higienos normų reikalavimų. Kalinamas nežmoniškomis sąlygomis patyrė dvasinę, psichologinę bei kitokią neturtinę žalą, t.y. patyrė didžiulį psichologinį sukrėtimą, dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, dvasinį sukrėtimą, emocinę depresiją.

Pareiškėjas apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką informuoti tinkamai – teismo šaukimu, pateikė prašymą bylą nagrinėti jam nedalyvaujant (41 b. l.).

Atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių TI, atstovas į teismo posėdį neatvyko, pranešta tinkamai – teismo šaukimu, pateikė teismui atsiliepimą (10-16 b. l.), kuriame prašė skundą nagrinėti jam nedalyvaujant. Atsiliepime taip pat nurodė, kad su skundu nesutinka, prašo atmesti kaip nepagrįstą. Paaikšino, kad Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo" 1.3 punktas nustato, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009-2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugšėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248 (Žin., 2009, Nr. 121-5216), numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m. Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-10-20 pažymos Nr. 69/06-4765 „Dėl E. R.“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą buvo etapuotas 2013-10-30 ir laikytas periodiškai iki 2014-05-06. Pareiškėjas buvo laikomas kameroje su dar 2-9 asmenimis, ir vienam asmeniui teko nuo 1,96 kv. m. iki 11,05 kv. m., o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per laikotarpį nuo 2013-10-30 iki 2014-05-06 iš viso buvo laikomas 155 dienas. Pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Atsakovas nurodo, kad pareiškėjo laikymo Šiaulių TI metu dėl sąlygų atitikimo higienos reikalavimams patikrinimų nebuvo atlikta. Kalėjų departamento prie LR Teisingumo ministerijos direktoriaus 2009-07-10 įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 2 p. nustato, kad Taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. LR Sveikatos apsaugos ministro 2010-03-30 įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 2 p. įtvirtina analogiško pobūdžio nuostatą: veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie šios higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas ir įrengtas dar iki Kalėjų departamento prie LR teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymo „Dėl tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 patvirtinimo“ įsigaliojimo, todėl analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas taikytinos tik tos Taisyklių nuostatos ir tik tie Higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Kadangi Šiaulių tardymo izoliatoriuje dėl pastato statuso negali būti atliekami rekonstrukcijos ar kapitalinio remonto darbai, Higienos normos HN76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ reikalavimai, susiję su šiais darbais, netaikytini ir įstaiga negali būti pripažįstama atsakinga dėl nustatomų šių reikalavimų pažeidimų. Atsakovas pabrėžia, kad įstaiga veikia 1911 m. pastatytame pastate nuolatinio perpildymo sąlygomis, Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas laikantis jo statybos metu galiojusių reikalavimų, be to, Šiaulių tardymo izoliatorius įtrauktas į Kultūros vertybių registrą bei saugomų objektų sąrašą.

Atsakovas nurodo, kad atvykstantiems ir išvykstantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems visa asmens krata įstaigoje pareiškėjo buvimo ŠTI laikotarpiu buvo atliekama administracinės teritorijos pastato rūsyje esančioje apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje. Laisvės atėmimo vietų įrengimo ir priežiūros sveikatos saugos reikalavimus nustato Lietuvos Respublikos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241. Atsakovas taip pat pažymi, kad administracinio pastato patalpos vėdinamos natūraliu būdu per

langus bei duris, asmuo išsirengęs iki apatinių rūbų asmuo būna 1–2 minutes, t.y., kol nusirengia, rūbai patikrinami rentgeno aparatu ir asmuo apsirengia ir tai neturėtų būti pripažįstama galinčia sukelti neigiamus išgyvenimus. Pareiškėjo teiginiai dėl oro temperatūros apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje yra abstraktūs, netikslūs ir nepagrįsti objektyviais įrodymais, dėstomi remiantis subjektyviais pojūčiais, todėl jų teisingumo nėra galimybės įvertinti. Dėl šių priežasčių byloje negalima nustatyti neteisėtų atsakovo veiksmų ar neveikimo.

Atsakovas nurodo, kad Higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 6 p. nustatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaroma saugi sveikatai gyvenamoji aplinka. Laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims draudžiama rūkyti laisvės atėmimo vietų gyvenamosiose, kitose bendro naudojimo patalpose, jeigu nerūkantieji būtų priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru (14 p.). Nei Bausmių vykdymo kodekso, nei Suėmimo vykdymo įstatymo nuostatos, reglamentuojančios suimtųjų ir nuteistųjų izoliavimą, nereglamentuoja, kad nerūkantys asmenys turi būti izoliuotai laikomi nuo rūkančiųjų asmenų. Nuo 2010 m. Šiaulių tardymo izoliatoriuje taikoma praktika, kuomet į įstaigą atvykę asmenys jų pageidavimu paskiriami į dviejų tipų kameras – rūkančiųjų ir nerūkiančiųjų. Pareiškėjas jokių nusiskundimų dėl laikymo su rūkančiais asmenimis įstaigai nebuvo pateikęs, nenurodo galimai esąs nerūkantis, skundžiasi abstrakčiai, dėl tariamo rūkančių ir nerūkiančių asmenų laikymo toje pačioje kameroje fakto. Pareiškėjo abstraktūs ir neįrodyti argumentai nelaikytini neturtinę žalą galėjusiomis sukelti aplinkybėmis.

Pareiškėjo dėstomos neturtinės žalos atsiradimą sąlygoti galinčios aplinkybės neįrodo realaus neturtinės žalos egzistavimo fakto. Pareiškėjas savo skundą grindžia abstrakčiais argumentais, reiškia bendro pobūdžio nusiskundimus, nebūtinai sąlygotus laikymo sąlygų, ir kurių nepagrindžia jokiais įrodymais. Pareiškėjas nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą kurią būtų galima susieti su asmens laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygomis. Tai leidžia daryti išvadą, kad pareiškėjo teiginiai apie patirtą neturtinę žalą yra nepagrįsti. Nenustačius bent vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei neatsiranda prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą Civilinio kodekso 6.271 str. pagrindu. Atsižvelgiant į teismų praktikoje pabrėžiamus neturtinės žalos instituto taikymo aspektus, siekiant nustatyti pareiškėjo reikalavimo atlyginti neturtinę žalą pagrįstumą turi būti atsižvelgiama į konkrečias kalinimo sąlygas, turi būti įvertinti įrodymai, pagrindžiantys pareiškėjo patirtą neturtinę žalą o ne prielaidos apie galimą teisių pažeidimą

Atsakovas pažymi, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.138 straipsnyje pateiktame nebaigtiniame sąraše įtvirtinta net keletas galimų asmens teisių gynimo būdų. To paties straipsnio 8 punkte numatyta, kad asmens teisės teismas gina ir kitais įstatymų numatytais būdais. Europos Žmogaus Teisių Teismas ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą pažymėjo, jog pažeidimo fakto pripažinimas taip pat yra asmens pažeistų teisių gynybos būdas, kuris yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą. Neturtinė žala priteisiama konkrečiu atveju nustačius, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti. Atsakovas prašo sprendžiant neturtinės žalos priteisimo pareiškėjui klausimą atsižvelgti į tai, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktų neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių.

Lietuvos Respublikos ABTĮ 78 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad bylos šalių ar jų atstovų neatvykimas į teismo posėdį, jeigu jiems apie posėdį buvo tinkamai pranešta, nėra kliūtis bylai nagrinėti ir sprendimui priimti, todėl byla nagrinėjama pareiškėjui ir atsakovo atstovui nedalyvaujant rašytinio proceso tvarka (ABTĮ 79 straipsnio 5 dalis).

Pareiškėjo skundas tenkintinas iš dalies.

Pareiškėjas E. R. nagrinėjama administracinį ginčą iškėlė dėl neturtinės žalos atlyginimo, kurią kildina iš to, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje jam nebuvo užtikrinta minimali gyvenamojo ploto norma, buvo laikomas kameroje, neatitinkančiose higienos normų reikalavimų.

Teismas pažymi, kad ABTĮ 15 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodyta, jog administraciniai teismai sprendžia bylas dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo (Civilinio kodekso 6.271 straipsnis). CK 6.271 straipsnis nustato deliktinės atsakomybės atvejį, kai žala atlyginama dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų. Vadovaujantis šio straipsnio 4 dalimi, valstybės ar savivaldybės civilinė atsakomybė pagal šį straipsnį atsiranda, jeigu valdžios institucijų darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus šios institucijos ar jų darbuotojai privalėjo veikti.

Reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės) atlyginimo, kuri kildinama iš valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (CK 6.271 straipsnis), gali būti tenkinamas esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos ryšiui. Neteisėtumo pagal CK 6.271 straipsnio prasmę konstatavimui reikia nustatyti, kad valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktų priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo, kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmens, teigiančio, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, atžvilgiu, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

LR ABTĮ 5 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, jog kiekvienas suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė ar įstatymų saugomas interesas. Tačiau asmens pažeista teisė teismo gali būti apginta tuo atveju, jei jis konkrečiai įvardija neteisėtus valdžios institucijos veiksmus (neveikimą) ir savo reikalavimą pagrindžia atitinkamais argumentais bei įrodymais. Reiškiant reikalavimą dėl žalos atlyginimo nepakanka deklaratyviai ar abstrakčiai išvardyti galimai neteisėtas veikas, nes turi būti nurodyta, kokiais konkrečiais ir kada būtent atliktais neteisėtais valdžios institucijos veiksmais (neveikimu) buvo pažeistos asmens teisės ar teisėti interesai, kokio teisės akto reikalavimų nevykdė atitinkamas viešojo administravimo subjektas, ar neveikė taip, kaip turėjo veikti pagal atitinkamas teisės normas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. liepos 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-1527/2012).

Nagrinėjamu atveju pareiškėjas skundu siekia, jog jam iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių TI, būtų priteistas 50 000 Lt neturtinės žalos atlyginimas laikotarpiu nuo 2013 m. spalio 30 d. iki 2014 m. gegužės 6 d. Neturtinę žalą iš esmės grindžia tuo, kad laikymo sąlygos neatitiko įstatymuose numatytų reikalavimų, kameroje buvo laikoma daugiau asmenų, nei yra galima pagal galiojančius teisės aktų reikalavimus, Šiaulių tardymo izoliatoriaus kameroje buvo kalinamas nežmoniškais, antisanitarinėmis, žiauriomis sąlygomis, pažeidžiant teisės aktus, nesudarant normalių kalinimo sąlygų.

Kadangi nagrinėjamu atveju pareiškėjas neturtinę žalą, be kita ko, kildina iš to, jog bausmės atlikimo įstaigoje jam nebuvo užtikrinta minimali gyvenamojo ploto norma, aktualus yra Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 3 straipsnis, kuris nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. EŽTT savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, jog asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų

orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr., pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudla prieš Lenkiją*, pareiškimo Nr. 30210/96, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą byloje *V. prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 44558/98 ir kt.). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendžiamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra žeminantis orumą, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje *Peers prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 28524/95). Tačiau netgi tokio tikslo nebuvimas nepadaro neįmanoma, kad bus pripažintas Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas. Be to, EŽTT savo praktikoje yra ne kartą nurodęs, jog kameros erdvės trūkumas yra labai reikšmingas faktorius sprendžiant, ar taikomos sulaikymo sąlygos buvo „žeminančios“ Konvencijos 3 straipsnio požiūriu, o ypač mažas kalinimo metu asmeniui tenkantis plotas ir gana ilgas kalinimo laikas gali būti savaime pakankamas pagrindas pripažinti Konvencijos 3 straipsnio pažeidimą (žr., pvz., EŽTT 2005 m. balandžio 7 d. sprendimą byloje *K. prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 53254/99; 2008 m. vasario 14 d. sprendimą byloje *Dorokhov prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 66802/01; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą byloje *Ananyev ir kiti prieš Rusiją*).

Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais. Pagal Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3.1 punktą iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248 (Žin., 2009, Nr. 121-5216), numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m.

Iš byloje esančios pažymos (18 b. 1.) matyti, kad pareiškėjas E. R. į Šiaulių tardymo izoliatorių buvo pristatytas 2013 m. spalio 30 d. ir su pertraukomis laikytas iki 2014 m. gegužės 6 d., viso 155 dienas. Pareiškėjas kameroje Nr. 28 buvo laikomas nuo 2013-10-30 iki 2013-10-31 su dar 5-8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 1,95 kv. m. iki 2,94 kv. m., kameroje Nr. 60 – laikotarpiams nuo 2013-10-31 iki 2013-11-26 ir nuo 2013-11-28 iki 2014-03-18, viso 137 dienas, su dar 2-7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,21 iki 5,89 kv. m., kameroje Nr. 83 laikotarpiams nuo 2014-04-09 iki 2014-04-14 ir nuo 2014-04-16 iki 2014-04-18, viso 9 dienas, su dar 1-5 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,84 iki 11,52 kv. m., ir kameroje Nr. 97 nuo 2014-04-30 iki 2014-05-06 su dar 2-7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,37 iki 6,34 kv. m. Taigi pareiškėjas 2 dienas buvo laikomas kameroje, kurioje pareiškėjui tenkantis plotas buvo pastoviai mažesnis, nei nustatyta 3,6 kv. m. norma (teko tik 1,95 – 2,94 kv. m.), 144 dienas pareiškėjui tenkantis kamerų Nr. 60 ir 97 plotas tik iš dalies atitiko reikalavimus (teko nuo 2,21 iki 6,34 kv. m.), tačiau iš pateiktos pažymos tiksliai nustatyti kada ir kiek laiko pareiškėjas buvo laikomas šiose kamerosose nepažeidžiant nustatytos vienam asmeniui kameros ploto normos, nėra galimybių, ir 9 dienas kameroje Nr. 83, kur pareiškėjui tenkantis plotas atitiko reikalavimus (nuo 3,84 iki 11,52 kv. m.). Įvertinęs byloje esančią medžiagą, taip pat tai, kad kamerų plotas, be kita ko, buvo užstatytas suimtųjų lovomis ir kitais buitinais reikmenimis, teismas sprendžia, jog iš tiesų nurodytais laikotarpiais pareiškėjui tenkantis plotas periodiškai buvo itin mažas, jis beveik neturėjo laisvos vietos, kurioje galėtų judėti, todėl tam tikrais laikotarpiais pareiškėjo teisė į minimalų gyvenamąjį plotą buvo ženkliai pažeista. Taigi atsižvelgiant į šias aplinkybes ir pakankamai ilgą minimalaus vienam asmeniui kameroje tenkančio ploto neužtikrinimo trukmę (146 paros), konstatuotina, jog

toks pažeidimas sudarė prielaidas patirti pareiškėjui neigiamus išgyvenimus, sukėlė jam dvasines kančias bei nepilnavertiškumo jausmą, kurių intensyvumas viršija neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį ir yra nesuderinamas su Konvencijos 3 straipsniu.

Bylos duomenimis nustatyta, kad pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpiu nebuvo atlikta Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimų, ar kameros atitinka Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010-03-30 įsakymu Nr. V-241 (Žin., 2010, Nr. 41-1999), reikalavimus, kitų įrodymų dėl netinkamos kamerų būklės byloje nėra, todėl konstatuoti, kad valstybės valdžios institucijos (Šiaulių tardymo izoliatoriaus) pareigūnai laikė pareiškėją kameroje, neatitinkančioje joms keliamų Higienos normos HN 76:2010 reikalavimų, nėra pagrindo.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2005 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. 4/07-130 patvirtintos Laisvės atėmimo vietų apsaugos ir priežiūros instrukcijos (toliau – Instrukcija) 144 p. nurodoma, kad suimtųjų ir nuteistųjų krata skirstoma į visą (išrengiant) ir dalinę (neišrengiant). Ją atlieka tos pačios lyties kaip suimtasis ar nuteistasis asmuo. Apieškodami suimtojo ar nuteistojo kūną ir maisto produktus, kratą atliekantys pareigūnai privalo mūvėti pirštines. Instrukcijos 145.1 p. numatyta, kad suimtiesiems ir nuteistiesiems visa krata privalomai atliekama atvykus į laisvės atėmimo vietą, taip pat išvykstant iš jos. Instrukcijos 146 punktas detaliai numato visą procedūros atlikimo tvarką: visa asmens krata (išskyrus kratą, atliekamą uždarojoje zonoje, karceryje) atliekama atskiroje patalpoje. Prieš kratą pasiūloma atiduoti daiktus, kuriuos suimtiesiems ir nuteistiesiems turėti draudžiama. Po to nurodoma suimtajam (nuteistajam) paeiliui nusiimti kepurę (skarelę), nusiauti avalynę, nusirengti drabužius iki apatinių baltinių. Šie daiktai įdėmiai apžiūrimi ir apčiupinėjami. Pareiškėjo argumentai, jog asmens ir jo daiktų apžiūros daromos antisanitarinėmis sąlygomis, taip pat jo teiginiai dėl purvo yra abstraktūs, netikslūs ir nepagrįsti objektyviais įrodymais, be to, pareiškėjas skunde tik nurodė, jog asmens ir jo daiktų apžiūra atliekama antisanitarinėmis sąlygomis, todėl skunde nurodomų aplinkybių nepakanka konstatuoti, kad pareiškėjui atvykstant/išvykstant iš Šiaulių TI kratos buvo atliekamos pažeidžiant aukščiau nurodytą tvarką.

Pareiškėjas teismui taip pat nurodė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje rūkantieji ir nerūkantieji asmenys laikomi kartu. Pažymėtina, kad nei Bausmių vykdymo kodekso, nei Suėmimo vykdymo įstatymo nuostatos, reglamentuojančios suimtųjų ir nuteistųjų izoliavimą, nereglamentuoja, kad nerūkantys asmenys turi būti izoliuotai laikomi nuo rūkančių asmenų. Taigi, toks skirstymas į kameras Suėmimo vykdymo įstatyme ir Bausmių vykdymo kodekse neįtvirtintas. Sveikatos apsaugos ministro 2010-03-30 įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos Nr. HN76-2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 6 punkte nustatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaroma saugi sveikatai gyvenamoji aplinka. 14 punkte nurodyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims draudžiama rūkyti laisvės atėmimo vietų gyvenamosiose, kitose bendro naudojimo patalpose, jeigu nerūkantieji būtų priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru.

Iš atsakovo pateiktos 2014-10-20 pažymos Nr. 62108-293 (19-20 b. l.) matosi, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje, įgyvendinant Lietuvos higienos normos HN76-2010 nuostatas, asmenys jų raštišku pareiškimu yra paskiriami į dviejų tipų kameras – rūkančiųjų ir nerūkantiųjų. Šiaulių tardymo izoliatoriaus atsakingi pareigūnai išsiaiškina naujai į tardymo izoliatorių atvykusio asmens žalingus įpročius (asmuo raštu nurodo, jei pageidauja būti paskirtas į rūkančiųjų kamerą) ir vadovaudamiesi gauta informacija sprendžia suimtojo (nuteistojo) paskyrimo į gyvenamąją vietą klausimą. Pakitus suimtojo (nuteistojo) įpročiams, jis rašytiniu prašymu administracijai perkeliamas į rūkančiųjų/nerūkantiųjų gyvenamąją patalpą. Pažymėtina, kad byloje nėra jokių duomenų, kurie galėtų patvirtinti, kad kameroje, kuriose kalėjo pareiškėjas, buvo rūkoma, taip pat pareiškėjas skunde nenurodė, ar jis pats yra nerūkantis, byloje nenustatyta, kad pareiškėjas būtų skundęsis dėl laikymo kartu su kitais rūkančiais asmenimis, į Šiaulių tardymo izoliatoriaus administraciją raštu nesikreipė (21 b. l.). Teismas pažymi, kad norėdamas būti laikomas atskirai

nuo rūkančių asmenų, pareiškėjas turėjo kreiptis su prašymu į kalėjimo administraciją, tačiau byloje nenustatyta, kad tokį prašymą pareiškėjas būtų pateikęs.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, jog asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtiniomis sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A¹⁴³-1966/2008, A⁵⁰²-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir EŽTT praktikoje (pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje S. prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 871/02). Taigi ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiką buvo laikomas nepriimtiniomis sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu neturtinei žalai atlyginti.

LR CK 6.250 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Šiame kontekste pabrėžtina, kad atlygintinos neturtinės žalos dydžio nustatymas yra teismo prerogatyva ir teismo funkcija yra patikrinti reikalavimo pagrįstumą bei, jei jis pripažįstamas pagrįstu, nuspręsti kokia suma pinigais gali būti teisinga ir protinga satisfakcija padarytai žalai atlyginti, jei asmens teisės pažeidimo pripažinimas teismo sprendimu nėra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą. Neturtinės žalos atlyginimas pinigais priteisiamas, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (žr., pvz., EŽTT 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimą byloje M. prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 53161/99). Analogišką praktiką nuosekliai formuoja (ABTĮ 13 str. 1 d., 20 str. 3 d.) ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (žr., pvz., LVAT 2008 m. balandžio 16 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁴⁴⁴-619/2008, 2010 m. spalio 15 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1240/2011, 2012 m. sausio 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-143/2012 ir kt.). Pagal CK 6.250 straipsnio 2 dalį teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus.

Atsižvelgus į kalinimo neatitinkančiomis teisės aktų reikalavimų sąlygomis trukmę (146 paros), į pareiškėjo patirtus nepatogumus, kurių intensyvumas viršijo neišvengiamai kalinimui būdingus nepatogumus ir kurie žemina žmogiškąjį orumą, sukelia dvasines kančias, į kitus pirmiau minėtus teismų praktikoje įtvirtintus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus, vadovaujantis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus, darytina išvada, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą (dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, pažeminimą), kuri negali būti kompensuojama vien tik pareiškėjo teisių pažeidimo pripažinimu, o kalėdamas pas atsakovą aukščiau aptartomis sąlygomis, pareiškėjas patyrė pinigine išraiška apskaičiuotiną neturtinę žalą. Gana ilgas kalinimo perpildytose kamerose laikotarpis bei tam tikru laikotarpiu pažeista minimalaus vienam asmeniui tenkančio kameros ploto norma sukėlė pareiškėjui rimtą diskomfortą ir psichologinę kančią. Dar daugiau, toks perpildymas trukdė naudotis bet koku privatumu kasdieniniame gyvenime, kas savaime buvo traumuojanti patirtis ir sumenkino pareiškėjo žmogiškąjį orumą. Kita vertus, teismo vertinimu, nagrinėjamu atveju nėra pagrindo visiškai tenkinti pareiškėjo skundą bei priteisti jam visą jo reikalaujamą sumą, kas sudarytų net po 342,46 Lt už kiekvieną kalinimo dieną. Šiuo aspektu pabrėžtina, jog pareiškėjas buvimo Šiaulių TI laikotarpiu turėjo galimybę pasivaikščioti gryname ore, pažeidimo laikotarpis nebuvo nepertraukiamas, pareiškėjui tenkanti kameros ploto norma nuolat kito. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad byloje nėra jokių duomenų, jog pareiškėjas kalinimo metu koku nors būdu (žodžiu ar raštu) skundėsi Šiaulių TI administracijai ar kitoms kompetentingoms institucijoms dėl kameros perpildymo ir nepatogumų, susijusių su šiuo faktu, ar kitų jo laikymo sąlygų, todėl teismas, įvertinęs byloje esančius duomenis, sprendžia, jog kitos jo laikymo sąlygos atitiko teisės aktų reikalavimus. Be to, įvertinus byloje esančią pareiškėjo asmens sveikatos istoriją (26-38 b. l.), nenustatyta, kad nagrinėjamu atveju būtent dėl kalinimo sąlygų būtų pablogėjusi pareiškėjo sveikata. Jokių kitų duomenų apie savo sveikatos būklę, kitas fizines ar psichines savybes, kurios galėtų būti reikšmingos sprendžiant dėl įkalinimo sąlygų neigiamo poveikio masto, intensyvumo, pobūdžio ar laipsnio, pareiškėjas nepateikė. Byloje taip pat nenustatyta, kad atsakovas būtų sąmoningai siekęs pažeminti pareiškėjo orumą ar nežmoniška su

juo elgtis, o tam tikras kalinamųjų privatumo, jų judėjimo laisvės apribojimas ir su tuo susiję neigiami išgyvenimai, patyrimai paprastai yra neišvengiama kalinimo pasekmė, susijusi su jo esme, tikslais ir saugiu vykdymu.

Taigi teismas, įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes, pažeidimo mastą, šio pažeidimo trukmę ir intensyvumą, atsižvelgęs į formuojamą Europos Žmogaus Teisių Teismo ir aktualią Lietuvos Respublikos teismų praktiką (pvz., LVAT 2013 m. spalio 30 d. sprendime byloje Nr. A438-1194/2013 už 723 dienas priteista 2000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. lapkričio 25 d. sprendime byloje Nr. A442-1860/2013 už 169 dienas priteista 550 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. gruodžio 30 d. sprendime byloje Nr. A-143-2373/2013 už 107 dienas priteista 500 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LAVT 2014 m. sausio 6 d. nutartimi byloje Nr. A-520-2185/2013 už 472 dienas priteista 1000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014-04-10 nutartimi byloje Nr. A-858-114/2014 už 498 tinkamų kalinimo sąlygų neatitinkančias dienas ir dėl to kilusius sveikatos sutrikimus priteista 5000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014-08-25 nutartimi byloje Nr. A-575-835/2014 už 367 dienas priteisė 8600 Lt neturtinės žalos atlyginimui), bei valstybės ekonomines darbo užmokesčio ir gyvenimo lygio sąlygas (minimalios mėnesinės algos, pensijų ir kitų socialinių išmokų dydžius, valstybės skolinius įsipareigojimus ir pan.), taip pat vadovaudamasi sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijais, sprendžia, kad šiuo atveju pareiškėjo patirta dvasinė skriauda nėra tokia didelė, kad ją būtų galima vertinti pareiškėjo nurodyta suma, o dėl nustatyto pažeidimo pareiškėjo patirtoms neigiamoms pasekmėms adekvati priteistina suma yra 2200 Lt. Todėl pareiškėjo skundas tenkinamas iš dalies, priteisiant pareiškėjui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių TI, 2200 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85-87 str., 88str.1 d. 5 p. teismas,

n u s p r e n d ž i a:

Pareiškėjo E. R. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti pareiškėjui **E. R.** iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, **2200,00 Lt / 637,16 Eur** (du tūkstančius du šimtus litų / šešis šimtus trisdešimt septynis Eur 16 ct) neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo dienos gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per sprendimą priėmusį teismą.

Teisėja Jarūnė Sedalienė